

Parlamentets natur

VERKTØY: Nasjonalforsamlinger blir vanligvis forstått i lys av konstitusjonelle tekster og analysert som skueplasser for tale og retorikk. I et pågående forskningsprosjekt, som dette essayet springer ut av, undersøker professor Kristin Asdal og stipendiat Bård Hobæk det lovgivende arbeidet heller ut fra parlamentariske arbeidsmetoder og prosedyrer. Forskningsprosjektet «Little Tools» ser på slike politiske verktøy som avgjørende for å samle og endre grunnstoffet politiske spørsmål. Dette vil også være tema for en kommende bokutgivelse av Asdal og Hobæk.

Endelig i hus!

JUBILEUM: I år fyller stortingsbygningen 150 år. I 1836 startet planleggingen. Tidligere hadde Stortinget holdt til i lånte lokaler ved Christiania Kathedralskole. Hele tolv tomter ble vurdert, og det ble utlyst en arkitektkonkurranse der vinnerforlaget ble forkastet av Stortinget. Først i 1866 kunne Stortinget flytte inn i det nåværende bygget, tegnet av den svenske arkitekten Emil Victor Langlet. Det ble skapt en ny akse i hovedstaden, med slottet og stortingsbygningen mot hverandre og universitetsbygningen i midten.

En parlamentsbygning som er så uhensiktsmessig og upraktisk som den overhodet kan bli, sannsynligvis den mest upraktiske og uhensiktsmessige i verden, for ikke å si den styggeste i verden.

EINAR GERHARDSSEN OM STORTINGSBYGGET I 1952

Vi er vant til å tenke på politikk som retorikk og maktkamp. To nye bøker om Stortingsbygget gir innsikt i politikk som et arbeid.

Verkstedet på Løvebakken

Kristin Asdal
ESSAY

Peter Butenschøn:
Stortinget
Press forlag
(2016)

Mari Hvattum (red.):
Debatten om stortingsbygningen 1836–1866
Pax forlag
(2016)

I år er det 150 år siden Stortingsbygget sto ferdig. To bøker markerer begivenheten på hver sin særdeles fortjenestefulle måte. Arkitekten Peter Butenschøns praktfulle *coffee-table*-bok «Stortinget» på Press forlag åpner interessant nok først og fremst veier inn til Stortingets hverdag, «det virksomme huset», som han omtaler Stortingets

«Det gjaldt å kunne sine saker til bunns. Det ville assistenter være til hinder for»

indre. Den i form mer beskjedt utformede boken «Debatten om stortingsbygningen 1836–1866» fra professor i arkitekturhistorie Mari Hvattum på Pax Forlag, samler debattene som til sist, etter 30 år, skulle ende med selve vedtaket, deretter bygget, i 1866. Her får vi godt innblikk i hvordan sparsommeligheten lenge holdt det politiske flertallet tilbake fra å bruke penger på noe så unyttig som et behagelig og utsmykket bygg. Ja, ikke bare det, et for vakkert bygg kunne

rent ta motet fra de stakkars representantene, ble det hevdet.

Men det som gjør mest inntrykk er ordene ved byggets høytidelige grunnstensnedleggelse: «[H]er skal Nationen arbeide, her skal Nationen skrive sin Historie, her skal den modtage sine Gjæster, og disse Gjæster ere kongens Raad, ja Kongen selv.» Slike taler er, som Anders Johansen og Jens Kjeldsen har formulert det, «virksomme ord» – inngrep i politiske situasjoner (som her, hvor kongen og hans råd skulle være gjester og ikke herrer på tinget) og samtidig konkrete begivenheter – møter med et publikum.

Slik kunne vi også omtale selve huset: Bestående, bokstavelig talt, av virksomme ord. For hva slags steder er parlamenter om ikke steder for diskusjon og tale, eller, som vi sier på norsk: *parlamentering*. Som den finske forskeren Kari Palonen har påpekt i sin studie av Westminster, det britiske parlamentet: Parlamentarisk politikk er grunnleggende retorisk. Det stemmer godt med etymologien til navnet parlament – som kan spores til gammelfransk og ordet *parlement*, altså det å snakke, fra verbet *parler*.

Det kan virke tilforlatelig å se parlamenter på denne måten. Men Palonens inngang er ment kritisk, som inngrep i en diskusjon med statsvitene, som han

mener går glipp av for mye med sin tendens til å se parlamenter som rene lovgivende forsamlinger, som et *system* heller enn som en parlamentarisk *kultur*. Kultur er her ikke ment å forstå som «pynt», som alt det som ligger utenfor eller uformelt kommer i tillegg til den egentlige politiske virksomheten. Det er ment å peke på stortingsarbeid som en ordnet virksomhet, regulert gjennom regler for prosedyre.

I vårt pågående forskningsprosjekt om Stortinget er Stortingets

omfattende debatter over sin egen forretningsorden en rik kilde. De gir inngang til den retoriske kulturen, det Palonen forstår som en ordning av virksomhet gjennom *pro et contra*-argumentasjon.

Men debattene bringer også oppmerksomheten over på en annen del av den politiske virksomheten på tinget som vi ikke får fatt i om vi holder fast på ting-arbeidet som en retorisk kultur. Dette handler om det vi kaller «samlingsarbeid» (knyttet til roten av ordet forsamling, som i nasjonalforsamling, nemlig det å *samle*) og om politikergjerningen og den autoriteten som tilligger den, som en særegen form for arbeid.

Men hva slags arbeid? Med hvilken form for kompetanse, og med hvilket formål? La oss gå via administrasjonen, det som tidligere gjerne ble kalt for «arbeidshjelp». I sin bok peker Butenschøn på hvordan Stortingets administrasjon har vokst. Etter siste krig var det 50 ansatte i administrasjonen, i 1964, 130. I 2014 var dette blitt til 460 årsverk.

Kontrasten er stor til det første overordentlige storting, høsten 1814, som verken tilbød sekretariat eller funksjonærer. En av representantene selv var valgt som sekretær, og han ekspederte også alle sakene. Det Butenschøn ikke går inn på, er at de valgte representantene selv har vært skeptiske til å få hjelp. Dette henger sammen med idealet om hva ting-arbeid var og burde være.

Komitéarbeidet er en helt sentral del av de fleste parlaments virksomhet. Fra 1880-årene hadde Stortinget i noen tilfeller kunnet bruke lønnet arbeidshjelp i komitéarbeidet. I større saker kunne komiteer høre inn «lønnet Bistand til underordnet Arbeide». Faste komitésekretærer, som man hadde i Sverige, var det vedvarende skepsis til.

Som stortingsrepresentant Alfred Eriksen formulerte det i 1908: «Det var ingen sag at faa arbeidsstoffet fra sig i en fart, dersom vi vilde gaa over til en helt anden grundsætning end den, som stortinget hidtil har fulgt.» Regelen Eriksen siktet til, var at «man nøiagtig og indgaa-

PARLAMENTERING: Statsminister Einar Gerhardsen diskuterer Norges forhold til EEC med Senterpartiets Erik Braadland i Stortingets korridorer i 1962.

FOTO: AAGE STORLØKKEN / NTB SCANPIX

ende» hadde «sat sig ind i selv de mindste sager». Dette prinsippet var «uopløselig [knyttet] sammen med selve selvstyret».

Representanten Peder Rinde formulerte det slik: Representantene fikk sakene forelagt fra regjeringen i det han karakteriserte som «kontormæssig udarbeidet stand». Så var deres oppgave å behandle disse fra et «væsentlig [...] andet synspunkt, fra et mere alment synspunkt». Frykten var at faste sekretærer

SELVSTENDIG: Stortingets møte om unionsoppløsningen, 7. juni 1905.

FOTO: FREDERIK HILFLING-RASMUSSEN

ARBEIDSVÆRELSE: Kontoret til representant Odd Einar Dørum (V) i 2008.

FOTO: JAN PETER LYNVAU, NTB SCANPIX

ville gjøre behandlingen for ensidig. Nå var i hvert fall komiteens ordfører tvunget til å sette seg «helt ind i sagen uden at have assistance».

Til sammen uttrykker de to representantene sentrale idealer og ambisjoner for tingarbeidet: Det gjaldt å sette seg inn i sakene, å kunne sine saker til bunns. Dette ville assistanse ikke være til hjelp, men *til hinder* for. Det «kontormessige» ble satt opp mot

representantenes eget arbeid.

Ved gjentatte anledninger formulerer politikerne de sakene og det materialet de får til behandling i Stortinget som «Arbeidsstoffet». Det handler om en type råmateriale som politikerne *tilfører* noe, *gjør* noe med. Det blir til noe *eget* gjennom Stortingets arbeid med sakene. Vi har å gjøre med et arbeidsparlament.

Det er ikke bare Palonen som har vært opptatt av det britiske

parlamentet. Det var også den tyske sosiologen Max Weber. Han karakteriserte dette nettopp som et *arbeidsparlament*, i kontrast til det tyske, men også det franske, som Weber mer forakkelig karakteriserte som et prateparlament.

For Weber var arbeidsparlamentet knyttet til dets mulighet og evne til å kontrollere byråkratiet. Parlamentarisk kontroll skulle være en motvekt mot byråkratiets makt. Parlamentets komitémedlemmer og deres detaljerte behandling av saker skulle sikre denne kontrollen. En del av dette var å begrense byråkratisk og administrativ sjargong og grunnleggende sette regjeringsforslag under behandling.

Posisjonen finner vi igjen i de norske idealene. Om vi går tilbake til Alfred Eriksen: «Hvorledes vil det nemlig komme til at gaa, hvis man skal have fastlønnede assistenter, hjælpere? Hvad slags folk, vil man tage?» For Eriksen selv var svaret opplagt: Juristene ville bli valgt. Og hvor hentet man dem? Selvfølgelig fra departementene. Derfra ville de bringe med seg «den departementale aand og de departementale synsmaader». De ville føre disse «ind i stortinget, saaledes at den selvstændige bearbejdelse lider derved». Snart ville disse bli herskere, heller enn tjenere.

I bestrebelsen på å utføre dette arbeidet kunne representantene på Stortinget utvikle en selvstendig ekspertise på sine sakfelt som tidvis kunne konkurrere med departementenes egen. Det ble muliggjort ved at Stortinget ikke bare hadde faste komiteer, men også ofte de samme *medlemmer* av komiteene over mange år. Dette kan vi kalle det norske systemet, en særegen og forsterket variant av et arbeidsparlament med mer spesialisering enn det som hadde vært i Webers ånd. Komitéarbeidet, ble en avgjørende del av forhandlingene. Det ble ikke bare snakket om «all makt i denne sal», men om «all makt i komitéværelsene».

Nå brukte ikke stortingspolitikere selv ekspertisebegrepet for å beskrive sin egen virksomhet. Det behøver ikke vi heller gjøre.

Uttrykket «sakkyndighet» er mer dekkende.

Det som behøvdtes for å gjøre et godt komitéarbeid, var en «desto omhyggeligere og *sagkyndigere* sagsforberedelse». Denne sakkyndigheten ble satt opp mot «fagkyndigheten»: den *utdannede* kompetansen, som for eksempel juristene besatte.

Å behandle det arbeidsstoffet komitémedlemmene fikk i hendene, forutsatte innsikt, men også *interesse* for den typen saker som skulle behandles. *Sakkyndighet* kombinerte interesse med kunnskap om saken.

Her er det interessant nok viktige sammenfallende idealer for vitenskap og politikk. Også motstanden mot arbeidshjelp kan vi kjenne igjen fra akademien. Både professoren og politikeren må selv kunne sine saker, for å oppnå selvstendighet og kunne råde over sitt sakfelt. I innstillingen til ansettelse på universitetet heter det fortsatt sakkyndige vurderinger. Også Stortingets politikere gjorde denne typen vurderinger.

De nye bøkene om Stortingsbygget og debattene om dem gir ny mening og dybde til dette virksomme huset. I dag omtaler vi sjelden politikk slik det ble gjort i den perioden Stortingsbygget var relativt nytt. Når vi snakker om politiske verksteder, er det utmeisling av politikk med utgangspunkt i partiogrammer vi tenker på. Vi er vant til å tenke på politikk som tale, ideologi, interesser, hestehandler og makt mellom partier.

Men politikken inneholder fortsatt viktige elementer av disse andre idealene. Når politikere som Sylvi Listhaug og Per Sandberg trår så skjvet og feil, er det ikke på grunn av mangel på respekt for grensene mellom vitenskap og politikk. Det er også fordi de ikke *kan* sine saker, ikke overholder saklighetskravene og ikke leser arbeidsstoffet, de dokumentene de er satt til å sette seg inn i, grundig og saklig nok. Da gjør de heller ikke arbeidet som politiker godt nok.

Kristin Asdal
professor ved Senter for teknologi, innovasjon og kultur, UiO
kristin.asdal@tik.uio.no